

Alojzije Stepinac - uзор savjesti

Zdilar, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:674328>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

BARBARA ZDILAR

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC-UZOR
SAVJESTI

Završni rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

BARBARA ZDILAR

**BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC-UZOR
SAVJESTI**

Završni rad

iz moralnog bogoslovlja

kod dr.sc. Marija Volarevića

Split, 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK RADA.....	1
UVOD.....	2
O životu blaženika	3
Rat i zarobljeništvo.....	3
Zavod „GERMANIKUM-HUNGARICUM“.....	4
Proglašenje nadbiskupom	4
Stepinac i totalitarni režimi.....	5
Snaga i hrabrost	5
Borba protiv bezbožnih ideologija	6
Suđenje	7
Govor na sudu.....	7
Osuda	7
U zatvoru.....	8
Lepoglava	8
Stepinčeva smrt.....	9
Proglašenje blaženikom.....	9
Kroz pogled autorice.....	10
Savjest.....	10
Stepinac i savjest.....	11
Posvećeni život Stepinca.....	12
Postupak za proglašenje svetim.....	12
Uzor čovjekoljublja.....	13
Zaštitni znak vjere Hrvata katolika.....	13
Iskreni domoljub.....	14
Stepinac u literaturi.....	14
U kontekstu drugih tema.....	15
Alojzije Stepinac u očima stranaca.....	15

SUDSKI PROCES NADBISKUPA.....	16
Pomaganje djeci u ratu.....	16
Političko djelovanje	17
Državno-crkveni odnosi.....	17
Svjedok Evanđelja ljubavi.....	18
KATEHETSKE PROPOVIJEDI.....	19
Mučenik vjere.....	20
Odvajnost na mučeništvo.....	20
Ubojstvo Stepinca.....	21
ŠTOVANJE BLAŽENOG ALOZIJA STEPINCA.....	21
Čovjek duboke vjere.....	22
Branitelj.....	22
ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA.....	25
SUMMARY.....	30

Sažetak rada

Blaženi Alojzije Stepinac pozitivna je ličnost našeg hrvatskog naroda, iako neki za njega ne dijele takvo mišljenje. U pravom smislu riječi bio je borac koji se svim silama grčevito zauzimaao za siromašne, unesrećene i bolesne osobe. To je bilo vrijeme Drugog svjetskog rata. U tim teškim vremenima, kada je najviše trebalo potpore i hrabrosti, Stepinac se izdigao poput rijetke svijetle točke svojim djelovanjem i brigom za skrb.

Ključne riječi: Alojzije Stepinac, savjest, hrabrost, režimi

UVOD

Za temu seminarskog rada dobili smo prikazati lik i djelo blaženog Alojzija Stepinca. Pokušat ćemo vam približiti i na jednostavniji način opisati djelovanje tog zagrebačkog nadbiskupa i kardinala jer smatram da postoji nedovoljna informiranost upravo o toj temi. Postavlja se pitanje je li njegovo javno zalaganje protiv fašizma, nacizma i komunizma bio zaista hvalevrijedan pothvat. Smatram da jest upravo zbog njegovog iskustva vjere. U prvom dijelu rada naglasak će biti na životu blaženog Alojzija Stepinca u kojem će biti korištena analitička te opisna metoda. Drugo poglavlje bit će posvećeno njegovom zalaganju za ljudska prava svih ljudi, a posebno onih progonjenih zbog fašizma, nacizma i komunizma koristeći opisnu metodu. U trećem poglavlju upoznat ćemo se sa posljedicama koje je za sobom donijelo njegovo djelovanje kroz opisnu metodu. Budući da se za Alojzija Stepinca kaže da je bio osoba savjesti, kroz četvrto poglavlje upoznat ćemo se sa njegovim razmišljanjem o savjesti, ali i o samom pojmu savjesti. Cilj ovog rada je proučiti i upoznati zapravo život i djelovanje blaženog Alojzija Stepinca i zalaganje protiv raznih ideologija koje je zasigurno imalo smisla. Iako su se i ranije autori bavili ovom temom ona postaje sve aktualnija. U jednom pismu dvjema redovnicama napisao je: „Nebo se ne puni iz plesnih dvorana, raskošnih kazališta i lokala za raznovrsna uživanja, nego iz bitaka s vlastitim strastima, s pokvarenim svijetom i paklom.“

1. O ŽIVOTU BLAŽENIKA

Blaženi Alojzije Stepinac rodio se 8. svibnja 1898. u Brezariću, župa Krašić, kao peto od osmero djece Josipa i Barbare, treće dijete iz očeva prvog braka. Živjeli su od poljoprivrede kao i većina obitelji u to vrijeme u Hrvatskoj. Kršten je na ime Alojzije Viktor. Hrvatska je tada bila u sastavu Austro-Ugarske Monarhije. Nakon završene klasične gimnazije i vojne službe u Karlovcu, poslan je na talijansku frontu kod Gorice kao austrijski vojnik. Njegova majka usmjeravala ga je prema svećeništvu. Poticajem Duha Svetoga, u Stepincu je prevagnula odluka za svećeništvom pa ga tadašnji zagrebački nadbiskup šalje u Rim, u glasoviti zavod. Za svećenika je zaređen u Rimu, u 33. godini života, 26. listopada 1930., na blagdan Krista Kralja. Papa Pio XI. imenovao ga je 28. svibnja 1934. nadbiskupom, a posvećen je za biskupa 1934.¹ Svoju pastirsku službu vršio je veoma ponizno.

1.1. Rat i zarobljeništvo

Stepinac se morao prijaviti kao dobrovoljac u Karlovcu. Upućen je u Rijeku na šestomjesečnu obuku. U rovovima je doživio pokvarenost vojnika i strahote rata koje su još više produbile njegovu vjeru te se nije odlučio za sjemenište neko vrijeme. Nije htio ubiti talijanskog časnika koji ga je pozvao na predaju pa se tako našao u zarobljeništvu gdje je proveo pet mjeseci. Pod utjecajem Jugoslavenskog odbora prijavio se kao dobrovoljac za „jugoslavensku legiju“. Prebačen je u Solun koji je već u rujnu bio probijen. U proljeće 1919. godine demobiliziran je kao rezervni poručnik. Mladi se Stepinac vratio u Krašić kada mu je bila samo dvadeset i jedna godina. Posvetio se seoskom gospodarstvu te tada odlučuje osnovati obitelj i zaprosio je kćerku svog učitelja iz pučke škole. Privatne zaruke bile su raskinule na inicijativu njegove zaručnice. U njemu počinje borba za pravo zvanje i na kraju se prijavljuje u sjemenište.²

¹ Usp. Blaženi Alojzije Stepinac (17.6.2011.) <http://stepinac.zg-nadbiskupija.hr/hr/o-stepincu/zivotopis/100> (15.1.2019.)

² Usp. Zarobljeništvo blaženog Alojzija Stepinca (10.2.2019.) <https://kamenjar.com/stepincevo-spomendan-blazenog-alojzija-stepinca/> (13.2.2020.)

1.2. Zavod „Germanikum-Hungaricum“

Namjeravao je otići na studij u Innsbruck jer je dobro poznao njemački jezik, ali je upućen na studij u Rim. Naime, Stepinčev otac bio je imućan pa mu je mogao plaćati boravak u poznatom rimskom zavodu. U Germanikumu³ je Stepinac proveo punih sedam godina. Studirao je na poznatom rimskom Papinskom sveučilištu Gregoriani gdje je najprije postigao doktorat iz filozofije, a zatim i iz teologije. Još kao rimski student poučavao je školsku djecu istinama vjere. U početku je bio tih i povučen, a nakon nekog vremena sasvim se prilagodio zavodskom duhu. Među svima je Stepinac uživao ljubav i poštovanje. Osobito se isticao kao dobar propovjednik s jezgrovitim, kratkim i dobro sastavljenim propovijedima. U doktora teologije promaknut je nakon posljednjeg položenog ispita 1931. Njegov boravak u Rimu oblikovao je njegov stav prema svećenstvu, a tada je iskusio i zebnju.⁴

1.3. Proglašenje nadbiskupom

Postao je apostol hrvatskog milosrđa. U vrijeme Stepinčeva dolaska u Nadbiskupski dvor i obavljanja administrativnih poslova raspravljalo se tko će naslijediti tada već ostarjelog i oboljelog nadbiskupa Bauera koji nije mogao dopustiti da ga naslijedi netko tko ne bi imao povjerenja svećenstva i naroda. Kandidata je bilo sve više. S određivanjem nasljednika valjalo se požuriti zbog još jednog razloga. Prema odredbama Konkordata između Svete Stolice i Austrije u slučaju sedisvakancije trećina nadbiskupovih prihoda pripada državi. Mons. dr. Ivan Starčević prvi je za svog nasljednika predložio Stepinca. Nadbiskup Bauer odlučio je za nasljednika predložiti mladog obredničara Alojzija Stepinca uvjerivši se da je riječ o izvanrednom čovjeku. Bez dulje svećeničke službe, Stepinac je odbio prihvatiti ponuđeno mjesto. Nadbiskup Bauer zatražio je da sam papa naredi da Stepinac mora, u duhu poslušnosti prihvatiti mjesto nadbiskupa koadjutorom s pravom nasljedstva. Nakon što je i sam vidio pismo pape Pia XI. i nakon unutarnjih borbi odlučio je da će ipak prihvatiti mjesto nadbiskupa. Donosi odluku da ne smije šutjeti na nasilja koja nisu u skladu s katoličkim moralom, to su odrednice njegova pastirskog programa.

³ Germanikum sjemenište u Rimu za izobrazbu kat. svećenstva s područja nekadašnjega Svetoga Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti (12.3.2013.)
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21797> (28.12.2019..)

⁴ Usp. suđenje Alojziju Stepincu (2013.)
[file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20(3).pdf) (22.7.2022.)

Postao je najmlađi biskup u svijetu sa svojih 36 godina. Sve do uhićenja Stepinac je časno i s mnogo duha vršio svoju službu. Njegovo je biskupsko geslo „U te se, Gospodine, uzdam.“ Iz Rima je ubrzo došao brzopjav o imenovanju Stepinca zagrebačkim nadbiskupom s pravom nasljedstva nadbiskupa.⁵

1.4. Stepinac i totalitarni režimi

Alojzije Stepinac kroz četiri razdoblja svog života susretao se sa totalitarnim režimima. Osuđuje totalitarne režime, skrbi se za žrtve totalitarnih režima čega na kraju i sam postaje žrtva. Prinio je sebe kao najveću žrtvu samo da ne bi zanijekao vjeru. Žrtvovao je svoj život, ali je moralno pobijedio snagom duha. Dok je sedam godina boravio na studiju u Rimu, Stepinac je pratio zbivanja u domovini gdje su se događale zabrinjavajuće promjene. Proglašena je vojna diktatura, ukida se ustava, ukidaju se sve političke stranke i vjerska društva. Jedino rješenje bilo je osnivanje samostalne države Hrvatske. U Hrvatskoj se činilo mnogo zla, kršila su se crkvena i ljudska prava. Mladi Stepinac potaknuo je nadbiskupa na osnivanje Caritasa. Održana je Biskupska konferencija u Zagrebu na kojoj je Stepinac zasjedao.⁶

2. SNAGA I HRABROST

Stepinčev život bio je u opasnosti zbog akcija protiv nacističke Njemačke. Bio je nazvan zaštitnikom židova. U mnogim prilikama bio je pozvan djelovati u korist Židova, ali su vrlo često njegove intervencije bile neuspješne zbog sukoba interesa. Unatoč papinim uputama o oprezu, Stepinac je ostao uporan u svojim pokušajima. Bio je protiv političke težnje utemeljenje na rasnoj podijeljenosti, izražavao je svoje stavove protiv komunizma. Stepinac je naložio svom svećenstvu da izdaje potvrde o krštenju ugroženim Židovima i Srbima kad to zatraže. Govorio je protiv svih onih koji imaju za cilj steći moć podjelom čovječanstva na rase. Najteža optužba protiv nadbiskupa bila je da je propustio izdati formalne izjave osude protiv genocida i pokolja Židova. Bio je pravedan i etičan čovjek. Nije se bojao umrijeti za ideje u koje je čvrsto vjerovao. Mišljenja o Stepincu su kontroverzna.⁷

⁵ Usp. M.Landercy, *Kardinal Alojzije Stepinac*, Đakovački Selci, župni ured, Slavonski Brod, 1989., 121.

⁶ Usp. Vladimir Horvat, Nadbiskup Alojzije Stepinac i totalitarni režim, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 51 (1996.) 1-2 <https://hrcak.srce.hr/file/3320> (26.7.2022.)

⁷ Usp. Ester Gitman, A question of judgement: Dr. Alojzije Stepinac and the jews, *Review of Croatian History*, 2 (2006.) 1 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/ester_gitman%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/ester_gitman%20(1).pdf) (27.7.2022.)

Gorljivo je branio ljudska prava svih ljudi, a posebice onih progonjenih zbog vjere i nacionalnosti od strane totalitarizma.⁸ Čak je i javno nastupao protiv bezbožnih ideologija. Snagu za takve postupke crpio je iz duboke vjere. Stepinac je uputio najoštriji prosvjed vlastima nakon donošenja rasnih zakona. Kada je Komunistička partija preuzela vlast, započela je medijska kampanja protiv Crkve, a posebno protiv nadbiskupa Stepinca. Odbio je stvaranje Crkve koja bi bila neovisna o Svetoj Stolici čime je ubrzan montirani i žalosni proces suđenja i žestoki progon Crkve. Prvo uhićenje nadbiskupa zbilo se devet dana nakon dolaska komunista na vlast, točnije ulaska Jugoslavenske armije u Zagreb, ali ubrzo biva oslobođen.

2.1. Borba protiv bezbožnih ideologija

Pripisala mu se krivnja da je šutio o nasilnim prelascima pravoslavaca i da nije ustao protiv zločina koji su se činili ljudima različitih nacionalnosti. Stepinac je, s druge strane, bio pristaša iskrenih prijelaza pravoslavaca, osuđivao je i prosvjedovao protiv nepravednih postupka prema Židovima. „Radilo se, naime, o tzv. „vjerskim prijelazima“ ili o propisima za primanje u Katoličku Crkvu od nje otpalih ili onih koji iz neke druge kršćanske zajednice prelaze u Katoličku Crkvu.“⁹ Njegovo otvoreno istupanje protiv rasnih zakona izazvalo je vrlo oštru reakciju protiv nadbiskupa. Kao svećenik brinuo se za potrebite i siromašne te je osnivao odgovarajuće ustanove za pomoć čovjeku u nevolji. Svu svoju plaću koju je primao od države davao je za socijalne i karitativne potrebe. Mnogo je pomagao progonjenima, ugroženima i nevoljnima neposredno prije i za vrijeme Drugog svjetskog rata. Držao je govore protiv komunizma i ostalih bezbožnih ideologija. Unatoč svim prijetnjama i napadima ostao je dosljedan svojim načelima. „Bog nam je svjedok da smo bili protivni svakom prisilnom stupanju u katoličku Crkvu.“¹⁰

⁸ Totalitarizam (12.4.2018.) politički režim utemeljen na sveobuhvatnoj ideologiji i teroru koji koji kontrolira sva područja ljudskog života <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61903> (13.2.2020.)

⁹ Juraj Kolarić, Alojzije Stepinac i pravoslavlje, *Croatica Christiana periodica*, 22 (1998.) 41 <https://hrcak.srce.hr/file/160994> (25.7.2022.)

¹⁰ Josip Kolanović, Nadbiskup Alojzije Stepinac u izvješćima Njemačkog poslanstva u Zagrebu, *Fontes*, 2., (1996.) 1, str.3. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=84182 (20.1. 2020.)

2.2. Suđenje

Dok se rano ujutro pripremao za svetu misu, Stepinac biva uhićen, nakon čega je pokrenut istražni postupak. Odbijao je uzeti branitelje osporavajući neovisnost suda. Zbog odbijanja, sud je po službenoj dužnosti postavio dva branitelja. Njihova obrana nije mogla biti slobodna pod komunističkim teretom i strahom od osвете. Suđenje je bilo planirano i namješteno. Javni tužitelj vrijeđao je svjedoke i samog Stepinca. Papa Pio XII. nazvao ga je „prežalosnim procesom“. Izabrani svjedoci lažno su ga optuživali, a saslušanje onih koji su htjeli svjedočiti u njegovu korist bilo je odbačeno. Na početku je odbijao odgovore na mnoga pitanja. Suđenje Stepincu bilo je u znaku nasilja i namještenog poniženja. Našao se na optuženičkoj klupi uz „ratne zločince“.¹¹

2.3. Govor na sudu

Potvrdio je svoju nevinost znamenitim govorom na suđenju koji je trajao nešto više od pola sata. „Taj kratki govor, koji je ujedno i posljednji nadbiskupov govor pred javnošću puni je dokaz moralne veličine nadbiskupa Stepinca. U tom govoru najvažnije riječi vezane su upravo uz prava hrvatskog naroda na državu. Stepinac odbija mogućnost žalbe i mogućnost molbe za pomilovanjem: „A što se tiče mene i moga suđenja, ja ne trebam milost, savjest mi je mirna“. Svjedoci što ih je predložila obrana bili su odbijeni zbog protivljenja javnog tužitelja. Sud je dopustio da se od predloženih trideset i pet svjedoka saslušaju samo sedmorica.“ Nije branio sebe, već temeljne istine kršćanske vjere. Ustaje odvažno u obrani Isusa Krista i svjedoči kako je spreman umrijeti za njega.¹²

2.4. Osuda

Sudski postupak trajao je vrlo kratko. Sudbeno vijeće Vrhovnog suda izreklo je presudu 11. listopada 1946. godine. Vremenski najdulja kazna dodijeljena je upravo nadbiskupu Stepincu, 16 godina zatvora s gubitkom političkih, građanskih i ljudskih prava u trajanju od pet godina. Ta je presuda pokazala da je glavni kriterij bio društvena opasnost počinitelja, kao izraz komunističke revolucionarne pravde. Nije postojala zakonska mogućnost ulaganja žalbe. Sveta Stolica nakon presude izopćila je iz Katoličke Crkve sve one koji su sudjelovali u suđenju.

¹¹ Usp. suđenje Alojziju Stepincu (2013.)

[file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20(3).pdf) (22.7.2022.)

¹² Usp. Lav Znidarčić, *Alojzije Stepinac, O stotoj godišnjici rođenja*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1998., 42

Sav kulturni svijet zgrnuo se nad ovim procesom šaljući prosvjedne note. Katolička javnost, kao i ljudi svjetskog glasa osudili su ovu presudu nad nevinim čovjekom. U svim protestima potvrđuje se da je nadbiskup Stepinac nevin osuđen i da je duhovni heroj. Nekoliko je svećenika uputilo apel Svetoj Stolici da ne dođe do promjene na čelu nadbiskupije. Apel je doista naišao na puno razumijevanje Vatikana i nadbiskup Stepinac ne samo da nije uklonjen s položaja nadbiskupa, nego je imenovan i kardinalom.¹³

3. U ZATVORU

Mogao je mijenjati mjesto samo po odobrenju ministra unutarnjih poslova. Župni stan postao je zbiljski zatvor. Milicija je budno pratila svaki njegov korak i nije dopuštala vjernicima da dolaze u Krašić gdje je izdržavao zatočeništvo sve do smrti 1960. godine. Boravak u Krašiću bio je zbog psihičkih zlostavljanja teži nego onaj u Lepoglavi. Za vrijeme zatočeništva u Krašiću raznim tajnim kanalima Stepinac je uspio razviti tajni apostolat pisane riječi. Komunistički režim činio je sve da zatočenik u Krašiću ostane zaboravljen. Papa Pio XII. za vrijeme zatočeništva u Krašiću uvrstio ga je u Zbor kardinala Svete Rimske Crkve zbog svoje hrabrosti i trpljenja. To je izazvalo bijes kod komunističke vlasti. Pokopan je u zagrebačkoj katedrali, a papa Ivan Pavao proglasio ga je blaženim 3.listopada 1998. i nazvao „najsvetijim likom Crkve Božje u Hrvata“.¹⁴

3.1. Lepoglava

Nadbiskup Stepinac proveo je pet godina zatvora u kazneno-popravnom domu u Lepoglavi¹⁵ gdje je bio podvrgnut posebnom režimu pod strogim nadzorom upravnika. Nije morao fizički raditi, mogao je svaki dan služiti svetu misu. Bio je sam u pripremljenoj ćeliji bez kontakta s drugim zatvorenicima. Posjeti su bili rijetki i pod nadzorom trojice činovnika. Posjetioци su trebali ishoditi posebnu dozvolu od Ministarstva. Nije smio razgovarati o crkvenim stvarima. Za prvi nadbiskupov Božić u Lepoglavi stizalo je tisuću čestitki, ali ih nadbiskupu nisu uručivali.

¹³ Usp. Lav Znidarčić, Alojzije Stepinac, O stotoj godišnjici rođenja, Matica Hrvatska, Zagreb, 1998.

¹⁴ Usp. Aleksa Benigar, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*, ZRINSKI, Čakovec, 1993.

¹⁵ Kaznionica u Lepoglavi (5.9.2019.) ustrojbeno jedinica Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa koja obavlja poslove od općeg interesa za RH (14.2.2020.)

„Komandir odjela u kojem je nadbiskup robijao bio je Josip Petrović koji ga je vrijeđao i maltretirao na razne načine dok je nadbiskup na sve to šutio.“¹⁶ Stražar je bio uklonjen, a postavljen novi koji je bio drugačiji. Strogi zatvor podnosio je smireno i radosno. Nakon nešto više od pet godina tamnovanja pušten je na uvjetni dopust do isteka kazne kada je ministar unutarnjih poslova NR Hrvatske izdao rješenje, s tim da mu je određeno novo mjesto boravka i to u Krašiću gdje je živio sve do smrti.

3.2. Stepinčeva smrt

Nakon boli u nozi, liječnici su nadbiskupu ustanovili da ima trombozu u lijevoj nozi. Hitna operacija obavljena je u župnom stanu u Krašiću. Naknadnom stručnom analizom Stepincu je ustanovljena neizlječiva bolest krvi. Nadbiskupovo stanje sve se više pogoršavalo iz dana u dan. Što je vrijeme više odmicalo, postajao je sve mršaviji. Primio je dva puta injekciju radioaktivnog fosfora nakon čega mu se stanje osjetno popravilo. Bolest krvi uza sve napore liječnika slabila je Stepinčev organizam. Trpio je jake bolove. Na Stepinčevu licu pojavile su se crveno-ljubičaste mrlje koje su primijetili ukućani, a stručnim pregledom ustanovljeno je da je u pitanju bolest koja vodi prema trombozi i povećanu slezene. Zatražio je bolesničko pomazanje i papin blagoslov umirućima. Završio je svoj život sa svijećom u rukama, a njegove posljednje riječi su bile: „Neka bude volja Tvoja“.¹⁷

3.3. Proglašenje blaženim

Nakon kardinalove smrti, njegovo je tijelo odvedeno na odbukciju u Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu na Šalati, po naredbi vlasti, nakon čega je balzamirano i vraćeno u Krašić. Izvađeni su svi organi kako bi se provela histološka obrada. Prilikom odbukcije utvrđeno je da je neposredni uzrok smrti sepsa. Pojavile su se poslije i tvrdnje neovisnih svjedoka da je Stepinac bio sustavno trovan za vrijeme boravka u zatvoru, ali tako da umre „prirodnom smrću“. Postoji mogućnost da su ga zračili iz susjedne ćelije. Postupak za beatifikaciju kardinala dovršen je na temelju istraživanja raznih dokumenata i svjedočanstava, a službenom proglasu Stepinčeva mučeništva prethodila je jednoglasna odluka sudaca. Odluku je donio Kongres kardinala i biskupa na sjednici u Apostolskoj palači. Cilj svake beatifikacije je ponajprije liturgijski.

¹⁶ Usp. Aleksa Benigar, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*, ZRINSKI, Čakovec, 1993.

¹⁷ Usp. Stepinčeva smrt (12.2.2012.) <http://www.laudato.hr/Duhovnost/bl-Alojzije-Stepinac/Dr-Batelja-i-dr-Aberle-Cime-je-sve-trovan-i-kak.aspx> (12.1.2020.)

Beatifikacija kardinala Stepinca, u svetištu Majke Božje Bistričke, 3.listopada 1998. godine, gdje je često molio, smatra se pozivom na ozdravljenje kršćanske kulture Europe.¹⁸ Stepinac se smatra jednim od velikana Katoličke Crkve. Konzultirani su mnogi liječnici iz inozemstva i Hrvatske koji su pokušali zaokružiti sve dokaze i postupke o kardinalovoj smrti.

3.4. Kroz pogled autorice

Krajem prošlog stoljeća, Ester Gitman poželjela je studirati kako bi saznala nešto više o preživljavanju njezine obitelji u Drugom svjetskom ratu. Istražujući po zagrebačkim arhivima otkrila je osobu Alojzija Stepinca koji je na nju ostavio snažan dojam. To je promijenilo njezinu percepciju životne priče iz djetinjstva i sudbine njezina naroda. Njezina obiteljska povijest nosi dramatske značajke. Kao djevojčica pobjegla je s majkom u talijansku okupacijsku zonu pa potom u SAD. Pisala je o njegovoj ulozi na način koji je osobno angažiran, ali i istraživački utemeljen. Smatrala je Stepinca zagovornikom ljudskih prava. Njegove riječi i djela prikazani formalno ostavljaju dojam hrabrosti u borbi za dostojanstvo svakog čovjeka. Daje mu specifičnu dubinu i neposrednu zauzetost u borbi protiv zala njegova vremena. Uvjerljivost izvora kojima se obilno služila dovela je do vrednovanja nadbiskupova djela. Dio izvora prvi je put naveden zahvaljujući inzistiranju autorice. Navodi činjenicu da Stepinac nije imao kontrolu nad katoličkim tiskom koji je donosio prikaze Stepinčevih javnih nastupa i govora.¹⁹

4. SAVJEST

Savjest je velika tajna čovjeka. Ona je tajanstveni glas, upućuje nas , opominje nas i hvali. Kažemo da je to glas savjesti. Svi ljudi, vjerovali u Boga ili ne, poznaju savjest kao unutarnju središnju čovjekovu stvarnost. Primitivne kulture ne znaju za izraz „savjest“, ali dobro poznaju tu tajanstvenu stvarnost. Neke kulture govore o srcu kao savjesti. Biblija ne poznaje riječ savjest. Govori o čistom srcu čovjeka koje daje mir i sigurnost za razliku od zlog srca koje kori čovjeka iznutra. U nekim jezicima riječ savjest ima više značenja.

¹⁸ Usp. Juraj Batelja , Beatifikacija kardinala Alojzija Stepinca , Događaj - poruka i poticaj za sadašnje i buduće naraštaje, *Bogoslovna smotra* , 43 (2014.) 3 , https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=stepinac (28.12.2019.)

¹⁹ Usp. Ivica Musa, Ester Gitman, Alojzije Stepinac: Pillar of human rights, *Obnovljeni život*, 77 (2022.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/prikaz_musa%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/prikaz_musa%20(2).pdf) (26.7.2022.)

Nije riječ o znanju što ga čovjek ima o samome sebi. To bi bila svijest. Ovdje je pak riječ o intuitivnoj sposobnosti kojom spoznajemo i prosuđujemo sami sebe i svoja stajališta. Savjest bi bila praktični sud kojim se tvrdi da je nešto dobro ili zlo za mene. Ispravno učenje o savjesti je hitno. Savjest gledamo kao realnost koja je odgajana u dužoj slobodi i koja vodi čovjeka do stupnja odgovarajuće zrelosti u konkretnoj situaciji. Oni koji moralnu savjest promatraju kao izražaj čitave osobe dolaze do krivog uvjerenja da je savjest potpuno neovisna od naravnog moralnog zakona. S obzirom na njezinu tajanstvenost, s pravom moramo reći da smo pred najdubljim misterijem u čovjekovu biću. Dostojanstvo ljudske osobe ostvaruje se u savjesti čovjeka. Moralna savjest ostaje otajstvo pred kojim se sam čovjek doživljava velik, a s druge strane tako malenim i nemoćnim jer njome ne može manipulirati kako bi htio.²⁰

4.1. Stepinac i savjest

Stepinčev nasljednik na čelu zagrebačke nadbiskupije jednom prilikom na propovijedi istaknuo je kako nadbiskupa Stepinca možemo smatrati prorokom slobode savjesti. Razgovorima sa strukom dana je jedna stručna povijesna analiza i razmišljanje oko ključnih pitanja odnosa Stepinca te u krajnjoj liniji oko uloge Stepinca prema spašavanju Židova u NDH. Drugi niz sugovornika u dokumentarcu su ljudi čiji su životi neposredno vezani uz Alojzija Stepinca. Dokumentarac donosi osobnije detalje i fokusiran je na stradanje Židova za vrijeme NDH. U vidu svjedočanstva u jednom trenutku poprima karakter istraživačkog dokumentarca jer istražuje saznanja židovske obitelji iz Izraela u kojoj su majka i baka bile spašene posredstvom Stepinca i časnih sestara. Poseban naglasak je na odnosu Stepinca prema Židovima i na suđenju Stepincu za vrijeme Druge Jugoslavije. Na kardinalu Stepincu se i danas prelamaju ključne teme hrvatske povijesti i hrvatska državnost. Nije moguće razumjeti Stepinca bez da ga se smjesti u kontekst vremena. Njegova međunarodna dimenzija u nas je bila vrlo slabo istražena i skoro nepoznata. Stisnuli su ga u okove lokalnog nadbiskupa. Potrebno je rasvijetliti ponajviše Stepinčevu ljudsku dimenziju. Kao osoba koja nijednom režimu nije dopustila natjerati ga na djelovanje suprotno njegovoj savjesti, Hrvatima je Stepinac uzor u odnosu prema vjeri.²¹

²⁰ Usp. Ivan Fuček, *Moralno-duhovni život, Osoba, Savjest*, Verbum, Split, 2006.

²¹ Usp. Marko Paradžik, Prikaz dokumentarnog filma „Stepinac: Kardinal i njegova savjest, *Obnova, časopis za kulturu, društvo i politiku*, 15 (2021.) 1 <https://hrcak.srce.hr/file/390800> (24.7.2022.)

4.2. Posvećeni život Stepinca

Sluga Božji Alojzije Stepinac bio je preteča dozrijevanja glede redovničkog života. Bio je duboko kontemplativna duša. Imao je želju da stupi u kartuzijanski red, ali mu nadbiskup nije dao dozvolu. Kartuzijanskim životom živio je u zatvoru u Lepoglavi kada s nikim nije mogao progovoriti. Želio je da bude primljen u Treći Red Svetog Franje. Doista je živio životom skromnosti i siromaštva. Sveto siromaštvo smatrao je najbogatijom baštinom koju je ostavio sv. Franjo. Prihode nadbiskupske nadarbine Stepinac je dijelio siromasima i u dobrotvorne svrhe. Zaista je živio ono što je često ponavljao u pismima. Na srcu mu je bio sklad dijecezanskog i redovničkog klera. Vidio je potrebu da se sačuva dobri duh u redovničkim zajednicama, da čuvaju svetu čistoću i svoje zvanje i da mole za ustrajnost. Iznosi veliku važnost redovništva za rješavanje društvenih pitanja. Posvećeni život za kardinala Stepinca pripada otajstvu Crkve, ono je dar Krista svojoj Crkvi i s milošću ga uvijek čuva. Bez toga dara Crkva bi bila siromašna Stepinac je umro kao istinski siromah.²²

4.3. Postupak za proglašenje svetim

U crkvi sv. Jeronima u Rimu 2014. godine, prigodom obljetnice smrti blaženog Stepinca procurila je vijest o skorom završetku kauze hrvatskog blaženika. Poruka se proširila brzinom munje i istinski razveselila sve štovatelje blaženog Alojzija Stepinca. Ta je vijest u isto vrijeme uznemirila Srpsku pravoslavnu Crkvu. Odmah su krenuli u političko-diplomatsku i medijsku bitku kako bi zaustavili proces. Zdušno su im u pomoć priskočili saveznici i u kratkom vremenskom razdoblju pošlo im je za rukom uvjeriti papu Franju kako bi bilo mudro još pričekati s proglašenjem svetim. Papa je ispred sebe dobio argumente koji su očito bili dostatni. Svojim podređenima naredio je osnivanje mješovite komisije koja bi trebala bila sastavljena od srpskih i katoličkih povjesničara i teologa koji bi neko vrijeme radili na Stepincu. Svojom odlukom papa Franjo pokazao je da se zaista razlikuje od svojih prethodnika. Pod pritiskom spomenutih ustanova odgodio je proglašenje svetim blaženog Alojzija Stepinca.

²² Usp. Tomić Celestin, Alojzije Stepinac i posvećeni život, *Obnovljeni život*, 52 (1997.) 1 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/20060408200323.pdf> (25.7.2022.)

Biskupi su izrazili svoju lojalnost papi u svemu što će biti potrebno kako bi se Srpskoj Pravoslavnoj Crkvi objasnila određena pitanja glede života i djelovanja nadbiskupa Stepinca.²³

4.4. Uzor čovjekoljublja

„Njegovo plemenito srce, njegovo milosrđe i ljubav, kojom ga je nadahnjivalo Kristovo evanđelje, osjetili su osobito za vrijeme rata ne samo katolički vjernici, nego i inovjerci, ne samo Hrvati, nego i članovi drugih narodnosti.“ Kardinal Stepinac je mogao hrabro podnijeti strahovit teret nepravedne osude, uništva i izolacije jer je čvrsto vjerovao u Božje milosrđe. U prvoj svojoj oporuci izjavio je da neće nikada posumnjati u Božje milosrđe, a posljednju, treću oporuku završava riječima ufanja u beskrajno Božje milosrđe. Blaženi Alojzije Stepinac je duhovna vertikalna hrvatskog nacionalnog bića. On je ušao u naše biće, okuplja nas i povezuje. Njegova svetost nije upitna, nego živi u našim srcima.²⁴

5. ZAŠTITNI ZNAK VJERE HRVATA KATOLIKA

Ušao je u život Hrvata katolika unatoč komunističkim vlastima i zabranama. Postao je zaštitni znak naše vjere i nacionalne povijesti. Proglašenje svetim blagopokojnog Stepinca iznimno je važno za osobnu vjeru, ali i onu u javnom životu Hrvata katolika. Vjerski i državni službenici trebaju učiniti sve što je u njihovoj moći da se uklone zapreke i da se proglašenje svetim dogodi što je prije moguće. U Hrvatskoj svatko u okvirima svojih odgovornosti mora učiniti svoj nezamjenjivi dio. Tek ćemo tada moći imati mirnu savjest. U traganju za istinom o svetosti našeg zagrebačkog nadbiskupa, svojim svjedočanstvima dali su doprinos i čelnici znanstvenih ustanova u Hrvatskoj.²⁵

²³ Usp. Josip Dukić, Alojzije Stepinac, mješovita komisija i knjiga Juraja Batelje „Rivellijeva zavjera laži. Blaženi Alojzije Stepinac i Srpska Pravoslavna Crkva“, *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 4 <https://hrcak.srce.hr/clanak/22188> (25.7.2022.)

²⁴ Usp. Andrea Filić, Predstavljanje knjige Colloquim academicum. Blaženi Alojzije Stepinac-Katolički uzor čovjekoljublja, *Bogoslovska smotra* 86 (2016.) 4 <https://hrcak.srce.hr/file/257438> (26.7.2022.)

²⁵ Usp. Stjepan Baloban, Alojzije Stepinac-zaštitni znak vjere Hrvata katolika, *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 4 <https://hrcak.srce.hr/pretraga?q=alozije+stepinac> (25.7.2022.)

5.1. Iskreni domoljub

Zagrebački nadbiskup i hrvatski metropolit Alojzije Stepinac, najsvjetliji je primjer domoljuba, ali i protivnik pretjeranosti ustaških redova koje režim nije uspio nadzirati. Osuđuje pojedine čine i kritizira pojedince apelirajući da se vrati mir u srcima ispunjena tjeskobom. Nastavlja borbu u lojalnosti prema hrvatskoj državi, ali i odlučnom suprotstavljanju nepravdama. Budući da je Stepinac bio beskrajno odan hrvatskoj domovini bio je svjestan činjenice da neovisna država Hrvatska poslije toliko stoljeća nejednakih prava u multinacionalnim državnim zajednicama jednostavno mora opstati. Nadbiskupova iskrenost iritirala je poglavara NDH.²⁶

5.2. Stepinac u literaturi

O blaženom Alojziju Stepincu ispisano je brdo literature za života, ali i nakon njegove smrti. Njegov životopis su proučili brojni istraživači i teolozi. Istraživanje članaka u kojim je on vrlo često bio predmet važno je za razumijevanje njegove osobe među hrvatskim iseljeništvom. Ta tema baca novo svjetlo na recepciju njegove političke i vjerske uloge budući da se među autorima članaka pronašao i dio njegovih prijatelja i suradnika. U člancima je istaknuto Stepinčevo proročko poslanje kojim se zamjerio onima koji su ga pokušavali zavesti. Njegovo nadahnuće za djelovanje dolazi iz istog izvora kao Ivana Krstitelja. U okolnostima kada je svijet ušao u novo razdoblje ropstva, Stepinac nam otkriva misterij vjere i hrvatske uloge u svjetskoj povijesti. Drugi članci ističu zasluge i važnost kardinala za hrvatski narod u vrijeme komunističke diktature. Opisuju nadbiskupa kao šutljiva. Sljedeći članci prikazuju ga kao simbol otpora Hrvata komunističkoj vlasti, ateizmu i jugoslavenstvu. Brani se Stepinčeva čestitost. Tijekom svog života, a i svojom smrću, učvrstio je hrvatski narod uz ljudsku i kršćansku etiku. Kroz Stepinčevu sudbinu promatra se i sudbina svijeta koji se sve više okreće materijalnom, a zanemaruje duhovno. Kristov put odabrao je uz pomoć majke koja se tajno molila i postila za njegov svećenički poziv. Nastavila je s molitvom i nakon ređenja.²⁷

²⁶ Usp. Franjo Šanjek, Dr. Alojzije Stepinac i Nezavisna Država Hrvatska u svijetlu nadbiskupova dossiera Svetoj Stolici (1943.), *Croatia Christiana periodica*, 21 (1997.) 40 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-sanjek-01%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-sanjek-01%20(1).pdf) (27.7.2022.)

²⁷ Usp. Hrvoje Lončarević, Bl. Alojzije Stepinac u hrvatskoj reviji 1951.-1960., *Obnovljeni život*, 73 (2018.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/009_loncarevic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/009_loncarevic%20(1).pdf) (28.7.2022.)

5.3. U kontekstu drugih tema

Svi su se nadali i bili uvjereni da će nadbiskup Stepinac Hrvatsku spasiti od dva zla. Slijedio je psihološki pritisak hrvatskog naroda više od svoje naravi. Pred sudom je ispovjedio volju naroda uz najveću pogibelj za svoj život. U člancima se uočava neprekidna kardinalova zauzetost u apelima kojima je želio pomoći urediti moralno stanje u NDH. Njegovo puštanje iz zatvora u Lepoglavi tumači se kao dodvoravanje komunista zapadu kako bi osigurali ekonomsku pomoć. Dramatska uloga kardinala osvojila je Zapad svojom dosljednošću. Pred sudom dostojno predstavlja zapadnjačku kulturu Hrvata. Papa Pio XII. spominje razloge za proglašenje Stepinca kardinalom, od kojih je jedan nagraditi njegove izvanredne zasluge. Uzdignućem na čast kardinala počašćena je vjera i dostojanstvo hrvatskog naroda. On je vidljivo zajedništvo vjernika na određenom mjestu, personificirana ljubav jednih prema drugima, manifestacija i živa centralna točka kršćanskih osjećaja.²⁸

5.4. Alojzije Stepinac u očima stranaca

Stepinac je lik koji je nesumnjivo kadar motivirati cijeli narod. Uvijek ga se više promatra kao političara negoli kao svećenika i biskupa. Tome su krive prilike u kojima je djelovao i plodovi režima s kojima se sukobljavao. Strani povjesničari raspravljaju o njegovu ponašanju u ratno doba, posvećujući pozornost stradanju Židova u NDH i načinu na koji se prema tome problemu odnosio Stepinac. Profesor suvremene povijesti zastupa stajalište da je Stepinčev nepopustljivi odnos prema komunističkoj ideologiji bio u etičkom smislu ispravan, ali u političkom smislu djelotvorniji od raznih pokušaja koji su se rađali. Poigravanje s načelima nije značilo duhovnu izdaju katolika nego je pridonosilo jačanju komunističkih režima. Preostali strani autori nisu povjesničari nego dolaze s drugih područja. Analiziraju odnos Katoličke Crkve i Stepinca prema hrvatskim vlastima u NDH. Držali su se osnovnih postavki Stepinčeve obrane. Ta obrana koju je režim prešućivao u posljednje vrijeme se uglavnom nekritički hvali. Suđenje Stepincu izazvalo je pozornost svjetske javnosti što je braniteljima pružilo jamstvo osobne sigurnosti. Strani autori pristupili su problemu u diplomatskim rukavicama. Analizira se odnos zagrebačkog nadbiskupa prema totalitarizmima općenito. Autorica s nedostatkom kritičnosti pristupa izvješćima izvjestitelja preuzimajući tvrdnju da novi urednici iskrivljuju Stepinčeve riječi. Stepinac je bio za hrvatsku državu, ali nije bio za ondašnju hrvatsku državu.

²⁸ Usp. Isto

Njegova dimenzija povremeno se pokušava izbrisati ili umanjiti iz onih krugova koji će rodoljublje uvijek proglasiti vrlinom. Još je nedovoljno razjašnjeno pitanje Stepinčeva djelovanja prije i za vrijeme Drugog svjetskog rata, te to pitanje otvara nove izazove historiografiji.²⁹

6. SUDSKI PROCES NADBISKUPA

Dio podataka sudskog procesa protiv nadbiskupa Stepinca poznat je javnosti. Pitanja tijekom sudske rasprave usmjeravana su na nadbiskupa, njegov rad tijekom rata i povezanost s ostalim optuženima. On je naznačio osnovna načela svojega stava i obrane, a svoj odnos prema NDH odredio daleko kompleksnije. NDH nije bila nezavisna ni slobodna, a najmanje država hrvatskog naroda. Branitelji su svoju obranu temeljili na nadbiskupovoj suradnji s državnim vlastima kao opravdanu u ratnim okolnostima. Trebali su imati u vidu nepovoljne uvjete za pripremu i kratkoću roka, imali su na raspolaganju samo nekoliko dana. Dokazni materijali koji su branitelji predali sudu svjedoče o velikom poslu i hrabrosti kojom su se posvetili obrani. Prema točkama optužnice teretilo ga se za vršenje službe vojnog vikara i političku suradnju s okupatorima u pokušaju gušenja narodnog ustanka. Bio je odgovoran za pisanje katoličke štampe. Podržavao je djelovanje križarskih organizacija. Vodi pregovore i radi na povezivanju neprijateljskih naroda i povratak na staro. Zauzima značajno mjesto u borbi protiv svega što je narodno i demokratsko.³⁰

6.1. Pomaganje djeci u ratu

Tijekom rata u NDH bilo je mnogo progonjenih i potrebitih. Zbog ratnih prilika, siročadi je bilo iz svih krajeva tadašnje države, a uzroci su bili razni, od gladi, gubitka jednog ili oba roditelja, bolesti. Među njima je bilo i katoličke djece. Nakon završetka borbi ta su djeca smještena u neadekvatna prihvatilišta kad se uzme u obzir da su vladale bolesti koje obično prate rat. Nametnula se potreba dovođenja te djece u krajeve u kojima nije bilo vojnih aktivnosti. Nastojalo se djecu koja su se opravila udomiti u katoličke obitelji po župama. Bio je to veliki organizacijski posao.

²⁹ Usp. Tomislav Jonjić, Hrvatska i blaženi Alojzije Stepinac u očima stranaca, *Pilar* 4(2009) 7-8, 1-2 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%2378_20-Jonjic%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%2378_20-Jonjic%20(3).pdf) (29.7.2022.)

³⁰ Usp. Marina Štambuk-Škalić, Dokumenti obrane u sudskom procesu protiv Nadbiskupa Alojzija Stepinca, 1. dio., *Fontes*, 2 (1996.) 1 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Fontes02_5_Gradivo_Stambuk-Skalic_1%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Fontes02_5_Gradivo_Stambuk-Skalic_1%20(2).pdf) (1.8.2022.)

To je bilo neizvedivo bez uključivanja državnih službi i sredstava. Razgovor između nadbiskupa i ministra predstavljao je preokret u uključivanju državnih tijela u pomaganje katoličkih službi.³¹

6.2. Političko djelovanje

Sve što se događalo oko nadbiskupa Stepinca duboko je obilježeno politikom. I njegovo imenovanje nadbiskupom uvjetovano je političkim prilikama s obzirom da je sudjelovao u Jugoslavenskoj dobrovoljačkoj legiji. Političku dimenziju njegova javnog djelovanja uvjetovale su okolnosti u kojima se tada nalazila njegova nadbiskupija i hrvatski narod. Iako se nastojao ukloniti od izravnog sudjelovanja u političkom životu to nije bilo moguće. Društveni život u jugoslavenskoj državi bio je prožet političkim sukobima koje je generirao ustroj nove države i velikosrpski režim. Na svjetskoj pozornici zaoštavaju se suprotnosti između ratnih sila pobjednica. Sve to skupa dovodi do razdoblja ideološke polarizacije. U takvim okolnostima mladi zagrebački nadbiskup nije mogao ostati imun na politička previranja, a prilike su bile sve dramatičnije. Skori početak Drugog svjetskog rata i ratni događaji na području nadbiskupije i u hrvatskim zemljama presudno su odredili Stepinčev život. Hrvati su se u to doba našli između zapadnih velesila i jačanja jugoslavenske države. Nijednoj od tih suprotstavljenih strana nije bilo u cilju stvaranje hrvatske države. Podaci o samom Stepincu iz toga doba prilično su oskudni. Ideološki sustav određivao je sudbinu hrvatskog naroda i Stepinčeve poglede. Nastavio je braniti pravo hrvatskog naroda na vlastitu državu.³²

6.3. Državno-crkveni odnosi

Stepinac je bio upućen u karakter vlasti i složenost ratnih zbivanja u NDH. Katolička hijerarhija izražavala je uvjerenje da hrvatski narod ima pravo na državnu samostalnost. Nadbiskup Stepinac nastojao je da Sveta Stolica prizna NDH pa se čak obratio pismeno. Dobio je odgovor od državnog tajnika i kardinala. Sveta Stolica odbila je priznati NDH. Državni tajnik dijelio je s nadbiskupom iste stavove o pitanjima koja su smatrali važnima. Na teritoriju NDH rasplamsavao se svjetski i ideološki rat. Slabljenju novonastale države pridonijela je autoritarna ustaška vlast, stradanje i progon Srba i Židova te raznih političkih protivnika.

³¹ Usp. Jure Krišto, Pomaganje pravoslavnoj djeci u NDH i nadbiskup Alojzije Stepinac u Dnevniku Diane Budisavljević, *Obnovljeni život*, 77 (2022.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/012_kristo%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/012_kristo%20(1).pdf) (2.8.2022.)

³² Usp. Jonjić Tomislav, Ivan Gabelica: Blaženi Alojzije Stepinac i hrvatska država, *Pilar*, 3 (2008.) 5 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%235_09-Gabelica%20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%235_09-Gabelica%20%20(1).pdf) (3.8.2022.)

Obnova Jugoslavije pod komunističkom vlasti bio je ishod koji je smatran opasnijim od trenutnog stanja. Saveznička politika od samog početka bila je usmjerena prema obnovi Jugoslavije. Postojanje hrvatske države nije se uklapalo u poslijeratne ciljeve saveznika. S vremenom će se pojaviti brojni drugi čimbenici koji će ići u prilog takvoj savezničkoj politici. Iako je ishod rata bio već prilično izvjestan, nadbiskup Stepinac u propovijedi je istaknuo da se hrvatskom narodu ne može nametnuti rješenje koje on svojom voljom neće. Poslanje i nauk Katoličke Crkve nepomirljivi su s komunističkom ideologijom. I prije završetka rata bio je izražen neprijateljski stav jugoslavenskih komunista prema Katoličkoj Crkvi. Stav katoličke hijerarhije prema NDH nova je vlast iskoristila kako bi Crkvu optužila za poticanje zločina i sudjelovanje u njima. S obzirom na kategoričan stav nadbiskupa Stepinca, vlasti su odgovorile nasiljem.³³

6.4. Svjedok Evandjelja ljubavi

Stepinac se razborito držao pred početak rata i zalagao se za pomoć unesrećenim i prognanim ljudima iz drugih krajeva Europe koji su tražili sklonište od nacističkog progona. Imao je ispravne namjere, ali s druge strane bila su prema njemu licemjerna stajališta od strane vladajućih struktura u NDH. Jasno se može uočiti da je Stepinac predstavljao sve veće opterećenje vlastima NDH te zapreku u postizanju njenih ciljeva. Zalagao se za mnogobrojne zatočenike koncentracijskih logora i potlačenog stanovništva pod talijanskom okupacijom. Intervenirao je kod nacističkih vojnih upravitelja. Usprotivio se uplitanju državnih vlasti te je zastupao prvenstvo teoloških načela. Sustavno se nastojalo da se krivotvore povijesne činjenice, da se negira istina i zlonamjerno ocrni Stepinčevo djelovanje. Sa svojim tezama o navodno negativnoj Stepinčevoj ulozi nastojalo se zamagliti oči većini stručne i šire javnosti. Pojedine medijske kuće podupiru spomenute teze. U pogledu ocjene njegove uloge u vrijeme provođenja rasnih progona ustaljena je praksa licitiranja sa žrtvama te brojem ljudi koje je Stepinac spasio ili je možda mogao spasiti. Može se uočiti neznanje predstavnika komunističkog režima o pitanju ustroja i poslanja Katoličke crkve. Ključno pitanje neslaganja nadbiskupa Stepinca s crkvenim vlastima bilo je pitanje odgoja i obrazovanja svećenstva te problematika odražavanja vjeronaučne nastave u školama. Državnim vlastima je to bio veliki problem.

³³ Usp. Ante Delić, U misiji Svete Stolice kod Ante Pavelića i Josipa Broza Tita, *Crkva u svijetu*, 54 (2019.) 2 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/176-200%20CuS%20-2019.pdf> (3.8.2022.)

Egzistiranjem vjeronauka u javnosti uskratio bi se državni monopol nad odgojem i obrazovanjem novih naraštaja.³⁴

7. KATEHETSKE PROPOVIJEDI

Za vrijeme sužanjstva u rodnoj župi Krašiću zagrebački nadbiskup Stepinac sastavio je dvije knjige katehetskih propovijedi koje će biti priručnik svećenicima za lakše propovijedanje i duhovno štivo svim vjernicima. Skupina zagrebačkih kanonika spomenula je nadbiskupu potrebu tiskanja katehetskih propovijedi. Istaknuli su kako bi njihovo izdavanje pripomoglo jedinstvenom propovijedanju, a mogle bi poslužiti i roditeljima u poučavanju djece. Nadbiskup se odazvao tom pozivu da sastavi takve propovijedi. Iako se tvrdi da su Katehetske propovijedi djelo anonimnog autora, sa sigurnošću možemo ustvrditi da ih je napisao blaženi Alojzije Stepinac. Propovijedi su nažalost bile objavljene bez imena njihova autora. To je učinjeno iz opreza jer s imenom kardinala državna cenzura ne bi dopustila umnažanje ni tiskanje tih propovijedi. U njima svojstvenom katehetskom metodom Stepinac stavlja u uzak odnos dogmu i moral, vjeru i život po vjeri te iznosi temeljni nauk za katoličku vjeru. Katehetske propovijedi preteča su suvremenim promišljanima o katehatici i vjeronauku. Obuhvaćaju sva pitanja i postupke koji ulaze u proces postojanja kršćaninom. U iznošenju vjerskih istina prilagođuje nauk običnom puku. Čitatelj s lakoćom otkriva kardinalovu skrb za sve staleže i uzraste vjernika. Spremnost Stepinca da se prihvati pisanja katehetskih propovijedi proizlazila je iz uvjerenja o važnosti katehizacije praćene molitvom koja vjeru naroda drži živom. Istaknuo je kako zapaža veliko vjersko neznanje te da se šire krilatice protiv vjere. Tražio je odgovarajuću spremu i sposobnost za službu katehete i vjeroučitelja. Poruka Stepinčevih propovijedi uči da vjeronauk mora naviještati i prenositi temeljne istine katoličke vjere. Autor ozbiljno pristupa u odabiru tema prilagođenih vjeroučenicima i običnom puku. Ne prihvaća vjersku pasivnost. Završetak propovijedi odnosi se na socijalnu dimenziju istočnog grijeha. Može se uočiti kako Stepinac ne zamagljuje istinu i ne podilazi nikome.³⁵

³⁴ Usp. Josip Kajinić, Juraj Batelja, Blaženi Alojzije Stepinac- svjedok Evanđelja ljubavi, *Časopis za suvremenu povijest*, 43 (2011.) 3 file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Prikaz_8_CSP_2011_3.pdf (3.8.2022.)

³⁵ Usp. Juraj Batelja, Starozavjetne teme u Katehetskim propovijedima blaženoga Alojzija Stepinca, *Crkva u svijetu*, 48 (2013.) 3 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/CUS32013%20302-330.pdf> (3.8.2022.)

7.1. Mučenik vjere

U javnosti se nastavljala mučna kampanja na Crkvu, katolički kler, a posebice na zagrebačkog nadbiskupa. U svojim propovijedima i javnim nastupima Stepinac je razotkrio pravo lice jugoslavenskog komunizma koji je zapravo protuvjerski. Napadi su postali još jači nakon što je izdana pastirska poslanica koju je izdao poslovni odbor HBK u kojoj se osuđuju nepravredne osude i pogubljenja nevinih žrtava. Nakon izlaska iz pritvora prvi put, Stepinac je bio prisutan u javnom životu odazivajući se pozivima vlasti. Kada je vidio da teror protiv Crkve ne popušta te da se njega iskorištava za zavaravanje Zapada u navodnu vjersku slobodu, pozivima se više nije odazivao. Režimu je postalo jasno da katolički biskupi Jugoslavije ne kane stvarati nacionalnu crkvu odvojenu od Rima. Otada započinju i fizički napadaji na nadbiskupa. Za svog pastoralnog pohoda Zapešiću, dočekan je kamenjem i pucnjavom. Zapravo se nastojalo Stepinca ukloniti jer se odlučno usprotivio uspostavi nacionalne Crkve u Hrvatskoj. Materijale za optužnicu godinu dana spremali su javni tužioc i drugi suradnici, a teretilo ga se s pet točaka. Također se radio i tisak upinju u organiziranoj hajci protiv Stepinca. Vjernicima je bilo zabranjeno okupljanje pred crkvama. Velik broj svećenika pismenom izjavom osporilo je optužbu protiv nadbiskupa. Posjedovanje Stepinčeva govora na sudu za vrijeme vladavine komunizma smatralo se krivičnim djelom. Nije se pojavljivao ni u knjigama. Ipak je taj govor obišao svijet i u srcima katolika našao odjeka.³⁶

7.2. Odvažnost na mučeništvo

U mučeništvu se može uvidjeti suobličnost s Kristom Gospodinom te izraz najveće ljubavi. Drugi su u Stepincu mogli vidjeti odvažnog i spremnog lika kršćanskog mučenika. Hrabro držanje i spremnost na mučeništvo pokazao je nadbiskup i u odnosu s novom vlašću, u molbama, predstavkama te žalbama saveznoj vladi. Jedna od bitnih značajka kršćanskih mučenika je opraštanje svojim progoniteljima. Ljubiti svoje neprijatelje nije prirodno čovjekovoj naravi, a nadbiskup je u toj kreposti napredovao u blistavom sjaju u godinama mučeničkog života. U njegovim spisima nije se mogla pronaći riječ mržnje ili nasilja prema progoniteljima. To je upravo najljepša odlika našeg blaženika. Kao pravi mučenik iz prvih vremena povijesti Crkve, u njegovom srcu nije bilo mjesta za mržnju.

³⁶ Usp. Celestin Tomić, Kardinal Stepinac- mučenik vjere, *Obnovljeni život*, 53 (1998.) 4 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/20060331123030.pdf> (4.8.2022.)

Njegova mučenička slava ubrzo se nakon uhićenja proširila izvan granica hrvatske domovine. Mnogi su ga nakon presude već smatrali mučenikom.³⁷

7.3. Ubojstvo Stepinca

Stepinac je pravno, fizički i psihički pogubljen zbog mržnje prema vjeri. U Stepinčevu slučaju radilo se o pravnom ubojstvu. Komunistička partija i pravoslavni Srbi zahtijevali su smrtnu kaznu, no mirovna konferencija nametnula je partiji da ne osudi na smrt Stepinca. Psihičke torture bile su mu nanošene prije istražnog zatvora, putem medija, u Lepoglavi i zatočeništvu Krašiću. Mučnim postupcima u Krašiću željelo se postići da Stepinac napiše molbu da mu vlasti dopuste odlazak. Stražari koji su ga pratili u stopu čim bi izašao u dvorište svjedoče o pravom psihičkom ubojstvu. Vrhunski stručnjaci u Rimu otkrili su male tragove zračenja i zatrovanja. Mnogo prije postojale su izjave svjedoka da je bio zračen i trovan u Lepoglavi, a izravni počinitelji ostali su nepoznati. U arhivu postulature čuva se svjedočanstvo nepoznatog autora u kojem iznosi mišljenje svećenstva prema kojem su nadbiskupu pripisali u krivnju tuđe grijeha.³⁸

8. ŠTOVANJE BLAŽENOG ALOJZIJA STEPINCA

Tek su se u 14. stoljeću počeli razlikovati pojmovi svet i blažen. Broj beatifikacija osobito se povećao u posljednja dva stoljeća. Za bilo koji oblik javnog štovanja blaženog Stepinca potrebno je dobiti odobrenje iz Rima. Posrijedi je zakonska praznina. Zakonik kanonskog prava iz 1917. precizira razliku između svetih i blaženih dok Zakonik kanonskog prava iz 1983. ne govori o razlici između ta dva pojma. Za blažene se danas s obzirom na stupanj svečanosti daje neobvezan spomen, a za crkvu gdje se čuva blaženikovo tijelo spomen. Za blaženog Alojzija Stepinca spomen bi bio u zagrebačkoj katedrali, a što se tiče neobveznog spomena to bi obuhvaćalo cijelo hrvatsko govorno područje što po današnjim granicama obuhvaća najmanje dvije države. O tome su se već izrazili naši biskupi. Teologija ne definira razliku između blaženih i svetih. Razlika je samo u tome što je štovanje svetaca ponuđeno cijeloj crkvi, a štovanje blaženih ograničeno je s obzirom na mjesto i način.

³⁷ Usp. Isto

³⁸ Usp. Isto

U pojmovima svet i blažen nikad nije bio shvaćan stupanj svetosti da je na primjer svetac svetiji od blaženog. Štovanje svetaca lokalnog je podrijetla. Blaženi Stepinac može biti svijetli lik mnogo široj zajednici, u pravom smislu svetac Katoličke Crkve.³⁹

8.1. Čovjek duboke vjere

Na temelju Stepinčevih propovijedi valja ustvrditi da je ključna i naj snažnija oznaka njegova lika upravo duboka vjera. Iz nje sve proizlazi i sve se osmišljava, ona je temeljni pokretač. Ona je osobni i promišljeni čin predanja Bogu nerazdvojivo povezan s Objavom. Iz svetopisamske vjere izrasta kristalno jasna Stepinčeva osobnost. Svetim Pismom tumači sve povijesne događaje. Povijesna zbivanja za njega su izazov da posvjedoči svoju nepokolebljivu biblijsku vjeru u Stvoritelja i njegove zapovijedi. Ne prezire druge religije. Kroz propovijedi povezuje sudbinu svijeta s vjerom u Isusa Krista. Po njemu ta vjera nije tek nešto nutarnje nego se odnosi na cjelokupno čovjekovo djelovanje. U obrani u svom govoru pred komunističkim sudom svečano će posvjedočiti privrženost i djetinjstvo odanost prema blaženoj Djevici Mariji. Prokušan katoličkim iskustvom Stepinac povezuje molitvu s radom. Ustaje protiv svih koji u Crkvi gledaju čisto ljudsku ustanovu braneći je od nasrtaja različitih protivnika tijekom povijesti. Ponavlja više puta je katolička Crkva Božje djelo, nepobjediva i neprevarljiva učiteljica života. Stepinac zna i za slabosti ljudi crkve, osobito svećenika i redovnika. Vjernost Crkvi očituje se za nadbiskupa samim načinom života. Svoju vjeru u trajnost Crkve izražava na različite načine.⁴⁰

8.2. Branitelj

Dragocjen izraz Stepinčeve vjere jest zauzimanje za ljudska prava. Rijetki su ljudi koji su poput njega tako javno nastupali za obranu dostojanstva čovjeka. Ratna zbivanja tumači kao zahvat kojim Bog poziva ljude na obraćenje. Teška ratna događanja diljem svijeta jačaju njegovu vjeru silno pouzdanje u Božju providnost. Nije nikada prihvaćao pesimizam kao životnu opciju. To mu nije mogla dopustiti neslomljiva nada u vječni život. Stepinac je čovjek nepovjerenja prema bilo kojem sustavu stvorena po čovjeku. U njima zamjećuje težnju za raskidom svake veze s Bogom što vodi u propast. Pokretački motiv njegova djelovanja su vjera i silno pouzdanje u Boga.

³⁹ Usp. Petar Bašić, Štovanje blaženih danas. Problem i perspektive, *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 1 file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/BS_1-99%20Basic.pdf (4.8.2022.)

⁴⁰ Usp. Antun Škvorčević, Lik nadbiskupa Stepinca prema njegovim propovijedima i govorima, *Croatica Christiana periodica*, 21 (1997.) 40 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-skvorcevic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-skvorcevic%20(1).pdf) (5.8.2022.)

Pečat Boga Stvoritelja u svakom čovjeku za Stepinca je besmrtna duša. Digao je glas u prilog poštivanja obiteljskog svetišta. O tom pitanju propovijeda i protestira kod onodobnih vlasti. Iz teologije stvaranja izvodi jednakost svih ljudi, naroda i rasa neumorno ponavljajući stajalište Katoličke Crkve o tome. Ona pozna rase i narode kao Božje tvorevine. Svi ljudi obdareni su pravima i dostojanstvom čovjeka koje im nijedna vlast ne može zanijekati ili oduzeti. Stepinac je ostao dosljedan evanđeoskom razlikovanju čovjeka od njegova djela. Usred ratne mržnje zaslijepljenosti osvetnika zauzimao se za ljubav prema neprijateljima.⁴¹

⁴¹ Usp. Isto

ZAKLJUČAK

U radu smo zaključili da je zalaganje blaženog Alojzija Stepinca za ljudska prava zaista bio velikodušan i plemenit čin koji će zasigurno ostati još dugo vremena upamćen. Smatram da smo uspjeli ukazati da je bio čovjek savjesti, kršćanske savjesti i upravo zbog toga odlučio se suprotstaviti totalitarizmu. Živio je za Crkvu u pravom smislu te riječi. U radu nije bilo većih odstupanja od predviđenih rezultata. Ovaj rad može biti duhovni poticaj za sve ljude da se ohrabre jer možemo postati svjedoci svetosti i savjesti blaženog Alojzija Stepinca. Kao ograničenje ovog rada istaknula bih djelomično korištenje metoda. Za kraj seminarskog rada dio iz govora našeg blaženog Alojzija Stepinca na suđenju: „Na sve tužbe koje su ovdje protiv mene iznesene odgovaram da je moja savjest mirna, makar se publika tome smijala. Ja sam za svoje uvjerenje sposoban podnijeti ne samo ismjehtavanje, prezir i poniženje nego - jer mi je savjest čista – pripravan sam svaki čas i umrijeti.“

LITERATURA

A) Knjige

Benigar Aleksa, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*, ZRINSKI, Čakovec, 1993.

Fuček Ivan, *Moralno-duhovni život, Osoba, Savjest*, Verbum, Split, 2006.

Landeracy M. , *Kardinal Alojzije Stepinac* , Đakovački Selci , župni ured , Slavonski Brod , 1989.

Znidarčić Lav, *Alojzije Stepinac, O stotoj godišnjici rođenja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1998.

A) Članci

Batelja Juraj. Beatifikacija kardinala Alojzija Stepinca, Događaj- poruka i poticaj za sadašnje i buduće naraštaje. *Bogoslovna smotra*. 43 (2014.) 3

https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&styp=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=stepinac (28.12.2019.)

Baloban Stjepan. Alojzije Stepinac-zaštitni znak vjere Hrvata katolika. *Bogoslovna smotra*, 86 (2016.) 4 file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/BS_4-16%20Baloban.pdf (25.7.2022.)

Bašić Petar . Štovanje blaženih danas. Problem i perspektive . *Bogoslovna smotra* . 69 (1999.) 1 file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/BS_1-99%20Basic.pdf (4.8.2022.)

Celestin Tomić. Alojzije Stepinac i posvećeni život. *Obnovljeni život*. 52 (1997.) 1 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/20060408200323.pdf> (25.7.2022.)

Celestin Tomić . Kardinal Stepinac- mučenik vjere . *Obnovljeni život* . 53 (1998.) 4 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/20060331123030.pdf> (4.8.2022.)

Delić Ante . U misiji Sv. stolice kod Ante Pavelića i Josipa Broza Tita . *Crkva u svijetu* . 54 (2019.) 2 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/176-200%20CuS%202-2019.pdf> (3.8.2022.)

Dukić Josip. Alojzije Stepinac, mješovita komisija i knjiga Juraja Batelje „Rivellijeva zavjera laži. Blaženi Alojzije Stepinac i Srpska Pravoslavna Crkva“. *Crkva u svijetu*. 50 (2015.) 4 <https://hrcak.srce.hr/clanak/22188> (25.7.2022.)

Filić Andrea. Predstavljanje knjige Colloquim academicum. Blaženi Alojzije Stepinac-Katolički uzor čovjekoljublja. Blaženi Alojzije Stepinac-Katolički uzor čovjekoljublja. Bogoslovska smotra. 86 (2016.) 4 <https://hrcak.srce.hr/file/257438> (26.7.2022.)

Gitman Ester. A question of judgement: Dr. Alojzije Stepinac and the jews. Review of Croatian history. 2 (2006.) 1 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/ester_gitman%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/ester_gitman%20(1).pdf) (27.7.2022.)

Horvat Vladimir. Nadbiskup Alojzije Stepinac i totalitarni režim. *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*. 51 (1996.) 1-2 <https://hrcak.srce.hr/file/3320> (26.7.2022.)

Jonjić Tomislav. Hrvatska i blaženi Alojzije Stepinac u očima stranaca. *Pilar*. 4 (2009.) 7-8, 1- 2 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%2378_20-Jonjic%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%2378_20-Jonjic%20(4).pdf) (29.7.2022.)

Jonjić Tomislav. Ivan Gabelica: Blaženi Alojzije Stepinac i hrvatska država . *Pilar* . 3 (2008.) 5 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%235_09-Gabelica%20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/P%235_09-Gabelica%20%20(1).pdf) (3.8.2022.)

Juraj Batelja . Starozavjetne teme u Katehetskim propovijedima blaženoga Alojzija Stepinca . *Crkva u svijetu* . 48 (2013.) 3 <file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/CUS32013%20302-330.pdf> (3.8.2022.)

Kajinić Josip . Juraj Batelja, Blaženi Alojzije Stepinac- svjedok Evanđelja ljubavi . *Časopis za suvremenu povijest* . 43 (2011.) 3 file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Prikaz_8_CSP_2011_3.pdf (3.8.2022.)

Kolanović Josip. Nadbiskup Alojzije Stepinac u izvješćima Njemačkog poslanstva u Zagrebu. *Fontes*. 2 (1996.) 1 str.3. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=84182 (20.1. 2020.)

Kolarić Juraj. Alojzije Stepinac i pravoslavlje. *Croatica Christiana periodica*. 22 (1998.) 41. <https://hrcak.srce.hr/pretraga?q=alozije+stepinac> (25.7.2022.)

Krišto Jure . Pomaganje pravoslavnoj djeci u NDH i nadbiskup Alojzije Stepinac u dnevniku Diane Budisavljević . *Obnovljeni život* . 77 (2022.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/012_kristo%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/012_kristo%20(1).pdf) (2.8.2022.)

Lončarević Hrvoje. Bl. Alojzije Stepinac u hrvatskoj reviji 1951.-1960. *Obnovljeni život*. 73 (2018.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/009_loncarevic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/009_loncarevic%20(1).pdf) (28.7.2022.)

Musa Ivica. Ester Gitman, Alojzije Stepinac: Pillar of human rights. *Obnovljeni život*. 77 (2022.) 3 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/prikaz_musa%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/prikaz_musa%20(2).pdf) (26.7.2022.)

Paradžik Marko . Prikaz dokumentarnog filma „Stepinac: Kardinal i njegova savjest. *Obnova, časopis za kulturu, društvo i politiku*. 15 (2021.) 1 <https://hrcak.srce.hr/file/390800> (24.7.2022.)

Šanjek Franjo. Dr. Alojzije Stepinac i Nezavisna Država Hrvatska u svjetlu nadbiskupova dossiera Svetoj Stolicu (1943.). *Croatica Christiana periodica*. 21 (1997.) 40 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-sanjek-01%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-sanjek-01%20(1).pdf) (27.7.2022.)

Štambuk-Škalić Marina . Dokumenti obrane u sudskom procesu protiv nadbiskupa Alojzija Stepinca, 1.dio . *Fontes* . 2 (1996.) 1 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Fontes02_5_Gradivo_Stambuk-Skalic_1%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/Fontes02_5_Gradivo_Stambuk-Skalic_1%20(2).pdf) (1.8.2022.)

Škvorčević Antun . Lik nadbiskupa Stepinca prema njegovim propovijedima i govorima . *Croatica Christiana periodica* . 21 (1997.) 40 [file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-skvorcevic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/40-skvorcevic%20(1).pdf) (5.8.2022.)

C)Web mjesta

Blaženi Alojzije Stepinac (17.6.2011.) <http://stepinac.zg-nadbiskupija.hr/hr/o-stepincu/zivotopis/100> (15.1.2019.)

Germanikum (13.10.2012.) <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21797> (28.12.2019.)

Kaznionica u Lepoglavi (5.9.2019.) ustrojbeno jedinica Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa koja obavlja poslove od općeg interesa za RH <http://www.kaznionica-u-lepoglavi.hr/> (14.2.2020.)

Stepinčeva smrt (12.2.2012.) <http://www.laudato.hr/Duhovnost/bl-Alojzije-Stepinac/Dr-Batelja-i-dr-Aberle-Cime-je-sve-trovan-i-kak.aspx> (12.1.2020.)

Totalitarizam (12.4.2018.) politički režim utemeljen na sveobuhvatnoj ideologiji i teroru koji koji kontrolira sva područja ljudskog života

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61903> (13.2.2020.)

Zarobljeništvo blaženog Alojzija Stepinca (10.2.2019.) <https://kamenjar.com/stepincevo-spomendan-blazenog-alojzija-stepinca/> (13.2.2020.)

Suđenje Alojziju Stepincu (2013.)

[file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Zdilar/Downloads/maric_anto_ffos_2013_diplo_sveuc%20(3).pdf)

(22.7.2022.)

SUMMARY

Blessed Aloysius Stepinac is a positive personality of our Croatian people, although some people don't share that opinion of him. In true sense of the word he was a fighter who, with all his might, stood up for poor, injured and sick people. It was the time of the second world war. In those difficult times, when support and courage were most needed, Stepinac rose up like a rare bright spot with his actions and concern for care.

Keywords: Aloysius Stepinac, conscience, courage, regimes